

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 4-2005

Teater Caravan
på RKC

Redaktören har ordet

Det har varit semestertider och romer har som vanligt blivit diskriminerade på campingplatser runt om i Sverige. Under augusti blev diskrimineringen uppmärksammas av både teve och press. Även vi blir uppringda av romer som är upprörda. Man kan ju fråga sig hur länge ska detta pågå? Vi visste att varje sommar blir många familjer inte insläppta på camping, därför glimtade É Romani Glinda, i förra numret, ironiskt med vår serie Bakro, ritat av Ulf Lundgren om kommande campingsituation. Romer som nu har lämnat sina husvagnar och tält för moderna lägenheter, reser nu runt på sin semester och besöker släkt och vänner i likhet med resten av Sveriges befolkning. Campingplatserna är fulla av vad jag vill kalla romska bostäder, det vill säga tält och husvagnar. Nu bor icke-romer som zigenare på ett mer ordnat och modernare sätt. Men romer är inte välkomna att bo där, i vissa städer. Här i Sverige talar man så vackert om integrering och harmoni i samhället, men vad gör kommundirektören när han får höra att stadens campingchef nekar romerna att komma in på den kommunalägda camping? Och vad gör turistföreningen? Ska deras medlemmar vara med om diskrimineringen och generaliseringen av en grupp romer? Och vad gör framförallt regeringen? Skulle inte de nationella minoriteterna få ett särskilt skydd? Det skyddet trodde jag bland annat skulle gälla mot diskriminering och att alla har samma rätt i samhället. Klart är ju att det finns icke-romer som missköter sig på campingar och restauranger, men inte blir alla icke-romer nekade tillträde för det. Lika klart är att romer gör det samma, men då blir en hel grupp plötsligt skyldiga. Nej, ge romer en chans att komma in på camping. Blir det problem och de inte följer de regler som finns, ska de naturligtvis, med all rätt, bli tillrättavisade, eller i värsta fall bli utkörda. Alla romer är inte störande, de tar inte över köket eller för stor plats i campings tvättstuga och de har betalt sin plats. Alla Taikon, Swartz, Kwek, Bessik,

Fred Taikon och Bengt O Björklund, framför sitter Rosario Taikon Ali och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon och fax:

+46 (0)8-779 40 31
070-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

Lindeman, Nyman och så vidare, är inte skyldiga till dessa anklagelser som gör att romer inte kommer in på campingplatsen för att de just har dessa namn. Enbart tanken på att skaffa egna campingplatser enbart för romer är förnedrande och skulle inte främja integreringen i samhället, det skulle bara ytterligare segregera romerna.

Innehåll:

Lars Lindgren	sid. 3
Romska barn maktlösa	sid. 4
Romska ungdomar får bättre betyg	sid. 5
Resande till Vassbotten	sid. 6-8
Den romska kvinnans roll	sid. 9
Glödande brass i solen	sid. 11
Vidgade vyer i Budapest	sid. 12-13
Bakro	sid. 13
Nytt romskt center	sid. 14
Romsk kulturplattform i Göteborg	sid. 15
Vem väljer vad?	sid. 16
Utlandsnytt	sid. 17
Romska kvinnor i politiken	sid. 18-19
Saga som mötesplats	sid. 20-21
Kyrkovalet klämtar	sid. 22-23
Gamla kära bilder berättar	sid. 24-25
Recept	sid. 26-27
Bengt ställer ut	sid. 28
Bilden på framsidan är tagen av Bengt Björklund.	

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

ISSN 1651-3258

Nya uppgifter för Lars Lindgren

Lars Lindgren, projektansvarig för romerprojektet hos Diskrimineringsombudsmannen, tar tjänstedigt i ett år från och med 15 augusti, 2005. Han kommer att arbeta med minoritetsfrågor på Justitiedepartementet.

För drygt tre år sedan blev Lars Lindgren anställd hos Diskrimineringsombudsmannen mot etnisk diskriminering för att kartlägga hur romer genom historien fram till idag blivit diskriminerade i Sverige. Arbetet resulterade i en gedigen rapport som uppmärksammades av både myndigheter och allmänheten. I rapporten kunde man läsa att romer är diskriminerade på nästan alla områden, bland annat på bostads- och arbetsmarknaden och att romer ofta nekas tillträde till offentliga miljöer som restauranger och affärer. Där kom även fram att romer är diskriminerande på både strukturell och institutionell nivå. I slutet på rapporten finns förslag till åtgärder om hur diskrimineringslagen kan förstärkas. Rapporten har uppmärksammats inte bara i Sverige utan ligger även till grund för Organization for Security and Co-operation in Europe, OSCE:s handlingsplan för romer i Europa och nu senast togs den upp och lades till handlingarna i rapporten om hur romer diskrimineras i Europa.

Lars Lindgren har numera ett vikariat på Justitiedepartementet på enheten för Demokrati, folkrörelser, mänskliga rättigheter, nationella minoriteter och idrott.

– Jag kommer att ha tre huvudsakliga arbetsuppgifter. För det första, regeringen ska lägga fram en ny handlingsplan för mänskliga rättigheter till våren 2006. Den gamla handlingsplanen som gäller nu, har gällt de senaste tre åren och har

utvärderats av bland annat generalsekreteraren för Palmecentret, Thomas Hamarberg. Utifrån den utvärderingen, som bland annat omfattar hans egna erfarenheter, kommer regeringen att skriva en ny handlingsplan för Sverige. Jag kommer att arbeta med minoritetsfrågorna i den handlingsplanen, säger Lars.

Sverige har bundit sig i två konventioner när det gäller minoriteter i Sverige. Uppgiften för regeringen, som har ratificerat de två konventionerna som gäller minoritetsspråksstadgan och ramkonventionen för nationella minoriteter, är att implementera de åtaganden som ännu inte är genomförda. Europarådet ska göra en ny uppföljning om Sveriges efterlevnad av de här bägge konventionerna under våren 2006.

– För det andra kommer bland annat att vara att bevaka minoritetsfrågorna i en arbetsgrupp som leds av enheten och som går över alla departement.

Det kommer att handla om att implementera och genomföra minoritetspolitiken i dess olika delar.

– Tredje huvuduppgift har att göra med samråd med minoritetsgrupperna, att försöka genomföra en informationskampanj gentemot kommunerna, och då i viss mån tillsammans med minoritetsgrupperna.

Vad händer på DO

– Jag kommer troligen inte att sitta kvar i romarådet eftersom jag i den nya tjänsten inte kommer att syssla specifikt med romer, utan generellt med minoritetspolitiken.

Men visst kommer Lars att sakna sina gamla arbetsuppgifter.

– Har man arbetet med en sak i flera år

är det svårt att bara släppa den. Å andra sidan finns det områden som är länkade till diskrimineringsfrågorna i den nya tjänsten, inte minst minoritetsfrågorna men också en del socialpolitiska frågor.

Lars kände ett behov av att bredda sig lite. Sedan har han ett stort förtroende för Catri Linna som ombudsman, att hon särskilt kommer att bevaka de romska frågorna.

– Sedan finns det i dag så pass många aktiva romer på det här området att verksamheten inte är beroende av en enskild tjänsteman. Det är oerhört viktigt att romer är delaktiga på ett eller annat sätt, säger Lars Lindgren.

Gagnar romerna

– Vi har anställt en person i stället för Lars. Det finns det olika saker som ska ros i land som Lars har satt i gång, bland annat ett EU projekt som ska bli ett seminarium i oktober. Sedan finns det ett antal saker som rullar på. Lars har en heltids tjänst på departementet och det är klart att vi kommer att ha samhörighet med frågorna där och förhoppningsvis får vi ett bättre samarbete med departementet just för att han är där och att det händer mer från departementets och regeringens sida. För övrigt tror jag att romerna gagnas att ha en man på regeringskansliet. Det är ett framsteg trots allt. Han har sin tjänst kvar här och jag hoppas att han kommer tillbaka, säger, diskrimineringsombudsmannen Catri Linna.

Diana Nyman har starka åsikter om diskrimineringen av romska barn i skolan.

Romska barn maktlösa

Hur ser romska barn/ungdomars situation ut i den svenska skolan? Det är en mycket viktig och angelägen fråga idag, då man har konstaterat att en stor del av dem inte slutför grundskolan.

Diana Nyman, medlem i RAG i Göteborg, har starka åsikter om diskrimineringen av romska barn i skolan.

Redan för flera år sedan slogs det fast att romska barn inte känner sig trygga i den svenska skolan och att de marginaliseras.

Olika utredningar har gjorts och man har arbetat fram olika strategier för att ändra och bryta detta mönster. Problemet måste uppmärksammas som den verklighet det är för många romska barn/ungdomar i skolan, men inte mycket har hänt. Romska barn diskrimineras i skolan och blir negativt särbehandlade.

Det måste vara berörda myndigheters ansvar att belysa dessa omständigheter och att vidta åtgärder för de drabbade romska barn som är utsatta och utlämnade i en situation där de är den "svaga" partnern gentemot skolans personal. Alla antar vi att personalen på skolorna är kompetenta och inte har några fördomar mot romer, men det är oftast en eller två av personalen som utövar negativ särbehandling och intolerans mot romska barn. Romska barn är mycket utsatta i skolan och känner stor maktlöshet, en maktlöshet som kan ta sig många olika uttryck, bl.a.

opassande uppförande i skolan (hemma uppför de sig inte så), hög frånvaro och senare i grundskolan hoppar de helt av.

Romska föräldrar känner sig maktlösa inför den tragik som drabbar deras barn. Det finns stora svårigheter att bevisa denna diskriminering eftersom romska föräldrar inte har insyn i vad som händer och det romska barnet är helt utlämnat till skolans personal under skoltid. Föräldrarna har bara barnets egen berättelse om vad som händer i skolan. De kan inte ingripa, bara konstatera att barnet mår dåligt. Det är mycket anmärkningsvärt att det fortfarande kan pågå i denna utsträckning.

Barnkonventionen som Sverige skrivit under handlar bland annat om kränkande behandling och rätt till trygghet i skolan. Även romska barn har samma rättigheter, men när det gäller konventionen bryter skolan flagrant mot den. Man kan också se att romska barns identitet och kulturtillhörighet i många fall helt ignoreras i diskriminerande former, vilket gör att det

romska barnet blir "ingen eller ingenting" i skolan. De upplever en otrygghet som en självklar följd. Det är av största vikt att skolans personal har kunskap om romer och deras kultur och att barnet så att säga har rätt till sin identitet.

Det finns fall där romska ungdomar i högstadiet systematiskt marginaliseras och stigmatiseras, något som lett till att man från skolans sida försökt påtvinga dem en kriminell tillhörighet genom att göra obefogade polisanmälningar. Det har också hänt att man utan föräldrarnas vetskap satt romska ungdomar i samtalsgrupper för ungdomar i riskzon till kriminalitet utan att det finns något brottsregister sedan tidigare.

Positiv särbehandling kan uppnå goda resultat och skapa en trygg miljö för romska barn i skolan, men tyvärr har man i för många fall istället tillämpat negativ särbehandling. Romska barn väljer inte själva ett utanförskap, de blir satta att leva i utanförskap. Det är utifrån det perspektivet man ska granska och vidta åtgärder för att ändra dessa missförhållanden innan de gör mer skada.

Det finns många exempel i historien där det begåtts orättvisor mot romer och romska barn, men vi får inte upprepa dessa! Det krävs stora förändringar av rådande felaktigheter, det krävs även människor som har mod och vilja att genomföra dessa förändringar till det bättre för våra romska barn.

Något annat som drabbar romska barn är när de ser hur deras föräldrar blir grovt diskriminerade. Det borde anses som grovt och ses som dubbelt lagbrott och hänsyn måste tas till att även barnet tilldelas skadestånd vid fällande dom.

Romska ungdomar får bättre betyg

I en ny undersökning av de romska ungdomarnas skolsituation i Helsingborg visar det sig att de har fått det bättre, och att det sker ständiga framsteg.

Under 1990-talet gjorde Staffan Bohlin på skolverket en utredning över romska barns skolsituation i grundskolan. Där kunde man utläsa att romska barn inte gick ut grundskolan med godkända betyg. Närvaron var låg och föräldrars engagemang i skolan svag.

Idag ser situationen annorlunda ut för dessa barn.

Det går även bättre för romska ungdomar på gymnasienivå, visar en ny kartläggning. Stefano Kuzhikov, integrationshandläggare i Helsingborg och ordförande för Romernas Riksförbund, fick av kommunen i Helsingborg i uppdrag att kartlägga romska ungdomar på gymnasienivå.

Syftet med utredningen var det samma som i utredningen av grundskolan och utgick från samma frågeställningar.

Undersökningen gällde sex gymnasieskolor där det går cirka 20 romska elever, tolv pojkar och åtta flickor. Antalet elever varierar i skolorna från en till tio elever.

Undersökningen visade att elva av eleverna har bra prestation, tre ganska bra, men sex av eleverna hade dålig prestation. Sju av eleverna som gick det yrkesinriktade programmen har bra prestationer. De skötte skolgången bra och har ett gott utgångsläge att klara gymnasieskolan med godkända betyg.

Sociala problem kolliderar med elevernas skolgång

De elever som har svårigheter med läsning och inlärning eller de som bara väntar på sitt uppehållstillstånd är oroliga

och har svårigheter med koncentration.

Det är fortfarande så att de elever som har sämre prestationer även har sämre närvaro, inte alltid för att man är trött, utan på grund av personliga eller sociala skäl. Men det sker en ständig förbättring. Många föräldrar är numera bra på att komma till föräldramöten.

Hur ska då kommunen stötta dessa elever?

Det finns önskemål från Olympiaskolan om extra resurspersoner för att hjälpa elever som saknar eller har för lite grundskolekompetens och för dem som går i "Introduktionskurs för invandrare", samt att det tillsätts speciella ungdomsgrupper inom "svenska för invandrare" som kombineras med praktik.

Detta är ett övergripande problem som berör alla grupper när de kommer till skolan med bristfällig skolbakgrund, kan man läsa i rapporten.

– Vi försöker att finna kontaktpersoner som ska fungera som mentorer. Tanken är att de ska ägna sig åt motiveringsarbete samt förmedla positiva värderingar. Här

skulle kontaktpersonen kunna vara knuten till flera skolor och på så sätt träffa flera elever och föräldrar, säger Stefano Kuzhikov.

Rapporten tar upp att det finns ett behov av kulturdagar för att synliggöra den romska kulturen och öka kunskapen om romer.

Men trots allt är det en positiv bild han ger av de romska barnens skolsituation i kartläggningen. Det är mycket viktigt att romska barn fortsätter sin skolgång och blir de förebilder som vi idag saknar.

– Man får inte glömma att romer är en grupp som har levt i utanförskap under så många år och att det inte är så konstigt att det fortfarande finns brister i skolan.

Gymnasieskolan är ett viktigt steg mot romernas inträde i skolvärlden, där grunden och förutsättningarna till romernas integration i samhället skapas.

Därför är det viktigt att romska elever fortsätter sin skolgång och blir de förebilder som vi romer saknar i dag, skriver Stefano Kuzhikov, integrationshandläggare i Helsingborgs kommun, i rapporten.

Willie Andréasson
Kvekk undervisar ele-
verna i romsk histo-
ria och mytologi.

Resande till Vassbotten

I september 2004 grävde resande romer ut sina förfäders bostäder uppe på Snarsmon i Vassbotten tillsammans med Bohusläns Museum. Då föddes idén om att upprätta ett sommarläger där för resandefolkets ungdomar. I år blev idén förverkligad.

Åter fylldes småvägarna runt Vassbotten av resandefolket, alla på väg till kursgården i Ranebo i Tanum socken. Ättlingarna i rakt nedstigande led till dem som en gång hade bott i Snarsmon kom till sina förfäders nejder, för att tillsammans med sina och andras barn tillbringa tre veckor på ett sommarläger.

Till de här trakterna runt Snarsmon och Vassbotten – som ligger i den sköna Bullarebyggheden – har resandefolket en gång rest med häst och vagn. Nu, cirka hundra år senare, fylls vägarna på nytt av ättlingarna med sina familjer, men nu på ett modernare sätt, med bil och husvagn.

Ett 150-tal resande romer hade under tre veckor kommit och gått på kursgården, bland andra ett femtiotal ungdomar som deltagit i de olika aktiviteterna.

Arrangör till sommarlägret och projektet, som kallas "Guldyxan i Snarsmon", är Resande Romers Riksförbund med

Einar Critén som ordförande. Anledningen till namnet guldyxan är att det finns en sägen som säger att en vikingakung en gång grävde ner sin guldyxa i backen för att senare hämta sin dyrgrip. Troligen dog han i strid och fick ingen möjlighet att gräva upp den igen. Detta visste tydligen de resande som berättat historien om guldyxan för en storbonde. Bonden hade då upplåtit mark åt dem i utbyte mot att de letade och grävde fram den värdefulla guldyxan åt honom. På så sätt fann de en plats att bo på under en längre tid, så länge att de kunde bygga bostäder uppe på mon invid den norska gränsen.

Nu skulle alltså dagens unga ättlingar få en inblick i hur deras förfäder en gång levte och bott i skogen. Ungdomarna skulle även bli undervisade i resandefolkets historia och få en inblick i den romska dialekten romani chivi och dessutom få

ta del av den romska mytologin om guden Aláko.

– Detta gör vi för att stärka ungdomarnas identitet och samtidigt visa för bygdens befolkning att vi är inte så farliga som det sägs. Den förföljelse som bedrivits på vårt folk har gjort oss splittrade och många har tappat en bit av sin identitet. Det är många gånger man går runt och frågar sig själv: Vad är man för något? Det är den identiteten vi vill förstärka för våra ungdomar. Idag är vi integrerade och inte som tidigare assimilerade till samhället där identiteten försvann.

Det finns en jättestor grupp som springer i den här identitetsklyftan och inte riktigt vet var de tillhör. Dessa vill vi

Einar Critén.

Sång och musik med Rickard Skoog och Amanda Torgare.

Willie Andréasson Kwekk och Anette Magnusson.

hjälpa så att de blir trygga i sin tillvaro, säger Einar Critén.

– Här har man inte bara pluggat, vi har aktiverat ungdomarna genom olika utflykter, kanotpaddling och tivolibesök. Föräldrarna har varit aktiva lekkamrater i olika spel så som kubb, boule och varpa och när lägerelden tändes under gemensamma grillaftnar, berättar Einar.

Ungdomarna tyckte att det var intressant att besöka utgrävningarna som just nu ligger nere, men de kommer att tas upp igen den femte september och pågå två veckor framåt. Då kommer ett team av arkeologer och resande romer tillsammans börja en ny fas av utgrävningarna av resande romers bosättningar uppe på Snarsmon.

– Under tiden vi har varit här har nya idéer vuxit fram och nu vill vi försöka att åstadkomma en romsk vecka till nästa år med bland annat en festival där alla romska grupper kan delta. Vi har redan sett ut en plats som skulle vara lämplig och då skulle man kunna förlägga den under de årliga marknadsdagarna här i Vassbotten. Det skulle inte medföra några problem att

komma hit med husvagn under festivaldagarna. På Bullarens camping är vi alla välkomna att bo.

Ronny och Rosita Magnusson hade en betydande roll i projektet, men även många andra i familjen arbetade med att hålla sommarlägret i gång. Sysslorna delades mellan Ronnys bröder Reine och Chico och Rositas systrar som höll ställningarna i köket.

Teaterprojekt

Willie Andréasson Kwekk, skådespelare och resande rom, har ett stort engagemang i sommarprojektet och han fungerar även som kursledare i olika ämnen.

Under förra året blev han tillfrågad av Einar Critén om han ville vara med och arrangera en teater i anslutning till Snarsmonsutgrävningarna. Han for ner till Bohuslän för att se på utgrävningarna och Bullarebygden. Där besökte han bland annat hembygdsgården för att se förutsättningarna för att spela upp en pjäs kring historien om resande romers bosättningar uppe på Snarsmon.

– När Einar Critén ringde mig blev jag

genast intresserad och for ner till bygden där jag träffade Lars Hammar, chef för Bohusläns Ekomuseer. Efter att jag hade bestämt mig att delta i projektet läste jag in mig på en massa berättelser om befolkning runt sjön Bullaren. Jag läste även de skrönor och historier om befolkningen uppe på Snarsmon som för övrigt var roliga. Här fanns en möjlighet att genom idogt arbete kunna genomföra ett sommarprojekt i samarbete med resande romer och byns befolkning, som även är positivt inställda till utgrävningarna, säger Willie.

Då Willie under vårvintern fick besked om att man skulle sätta igång projektet redan till sommaren i år, insåg han att det skulle bli alltför kort tid för att genomföra ett så stort teaterprojekt.

– Jag skulle behöva ett år på mig för att ta fram manus och rekvisita. Jag hade tänkt att pjäsen skulle beskriva det som har hänt här i bygden och att den skulle uppföras i en friluftsteater där man kommer körande i skogen med sina vagnar. Men nu har vi gjort det bästa av det material vi har på plats och vi startade

Teatergruppen tackar för sig.

med att undervisa ungdomarna i romsk historia, matematik, men även i mytologi och naturligtvis i dialekten romani chivi. När det gäller historien har jag belyst resande romers historia från 1500-talet fram till idag

– Vi hade även mytologi på schemat då vi talade om månguden Aláko som romerna tillbad för att lysa upp vägen under deras flykt. Vi talade även om den högste guden av dem alla, solguden Devla.

Ungdomarna fick givetvis en inblick i teatervärlden genom de olika teater-tablåerna på hembygdsgårdens scen, allt för att inge en teaterkänsla under repetitionen. Totalt spelades det upp femton nummer med dans, sång, poesi och musik. Detta gjordes tillsammans med Minibullarna, andra ungdomar från bullarebygdens amatörteatersällskap.

Tre kvällar i rad spelade ensemblen upp sin repertoar på hembygdsgården och premiärkvällen var fullsatt av en nöjd publik. I pausen bjöds publiken på kaffe eller läsk och ett bröd som skulle ätas med fläsktärningar som resande romer bakade förr i tiden. Man bjöd även på nävgröt som serverades med lingonsylt.

Ute i foajén fanns bland annat en fotout-

ställning på resande romer samt information om deras historia från 1500-talet. Där kunde man även läsa om fördrivningen och den diskriminerande lagstiftningen, om förbudet att tala sitt eget språk och andra fakta av betydande art.

Michel Alfredsson intog scenen med käppdansen, en dans som tidigare dansades med en piska med kulor i ena änden och betraktades som ett farligt vapen, men på scenen var den utbytt mot en käpp som Michell hanterade med bravur.

Aktiviteten i köket var hög.

Willie Andreasson Kvekk har tillsammans med Urban Ståhl gjort skriften "Vandrande resande romer", en historisk tillbakablick.

Den går att beställa på Willies mobil: 070 40 39 246.

Koreografin hade gjorts av Willie Andreasson Kvekk

Därefter spelade Ida Melander tvärflöjt och läste "Lars i Kuja" av Gustav Fröding. Amanda Torgare sjöng visor ackompanjerad av Rickard Skoog. Alla tre har anknytning till Bullarens teater och hembygdsförening.

Willie Andreasson Kvekk stod för fem framträdanden. Han läste bland annat sina egna två dikter på romani chivi "En liten handelsman" som handlade om han själv som sexåring då han gjorde en liten affär med en dam. Den andra dikten hette "Ensam" och på romani chivi "Dakri pir sela dives". Anette Magnusson läste den svenska översättningen. Sedan följde dikter av Nils Ferlin, Ebba Lindqvist och Sigrid Bielkenstam. Kvällen avslutades med att Michelle Fredriksson och Daniel Magnusson rappade Malik Fredriksson - Faltins melodi "Hårda minnen lever kvar" på svenska och rommani.

Det var en lyckad och underhållande kväll.

Michel Alfredsson som intog scenen med käppdansen.

Den romska kvinnans roll

Rosita Grönfors är ordförande i Internationella romska och resande kvinnors forum och Riksförbundet roma international, landets första och enda organiserade kvinnoförbund. Hon har under tre aktiva år arbetat ideellt med att driva den romska kvinnans intressefrågor, ett arbete som inte alltid har varit lätt, men tron på framtiden för den yngre generationen har gett henne kraft att fortsätta.

Fördomar om romer drabbar i allra högsta grad den romska kvinnan och hennes barn. De har mycket att leva upp till samtidigt som de käckt ska tackla det förakt de dagligen möter i sina kontakter med samhällets institutioner och majoritetsbefolkningen.

Romska kvinnor har länge saknat ett socialt nätverk där tankar, utbyte av idéer och funderingar med andra är möjliga. Med Romska Kvinnors Riksförbund vill Rosita Grönfors ändra på det.

– Den romska kvinnan är en välklädd ung vacker kvinna med självsäker kontroll, självbehärskning och ett problemfritt yttre. Så beskrivs vi romska kvinnor ofta av allmänheten. Men det är en förskönad bild, långt ifrån verkligheten, säger Rosita Grönfors.

Romska kvinnor har en bristande insikt i samhällsfrågor, enligt Rosita, dålig skolutbildning och de är starkt familjebundna som de gamla traditionerna förespråkar. Dåligt självförtroende är vanligt då det enda som förväntas av dem är att de finns där och står för markservicen, men de har inga möjligheter att delta i männens samhällspolitiska samtal. Det i sin tur fråntar de romska kvinnorna rätten till egna åsikter om det som händer runt omkring dem samt fråntar dem möjligheterna att påverka sin egen situation.

– Tyvärr är det fortfarande så att det är mannen som styr den romska familjen.

Kvinnans roll är att ta hand om hushållet, det lär hon sig redan som mycket liten. Ofta gifts hon bort som mycket ung och hon har höga krav på sig. Analfabetismen är ett utbrett problem, utbildningsnivån är låg och arbetslösheten hög. Vi vill ge både tjejer och kvinnor i romska familjer möjligheter att träffas under organiserade former med fokus på just den egna situationen. Men vi saknar de ekonomiska resurserna.

Med Romska Kvinnors Riksförbund vill Rosita slå ett slag för den romska kvinnan och hennes isolerade situation i samhället. Här ska finnas möjligheter till närverkande och möten med andra romska kvinnoföreningar runt om i Sverige samt med andra kvinnor av olika slag.

Den romska kvinnan måste alltid vara på sin vakt och vara beredd att försvara sig, vilken i sin tur kan upplevas av omgivningen som att hon är tuff och otrevlig.

– Dåligt självförtroende blir allt vanligare bland oss romska kvinnor, något som bidrar till olika slags missbruk som lugnande mediciner eller smygalkoholism. Det blir ett sätt att fly från pressen i samhället, säger Rosita.

Romska kvinnor tvingas av olika skäl att leva i en isolerad relation till samhället och majoriteten, utan möjlighet att själva kunna påverka situationen.

– Samhälle och berörda myndigheter ställer ofta, utan att tänka efter, mycket stora krav på redan svaga och utbildade romska kvinnor och förväntar sig sedan att kraven och uppmaningarna ska efterlevas. Trots vetskap om att dessa kvinnor redan har stora bördor att bära, bördor som majoritetskvinnorna aldrig kan ana eller förstå. Allt bottnar i en brist på kommunikation. Att ansvaret för hem, barn och hushållets ekonomi vilar på den romska kvinnan gör inte saken mer lätthanterlig. Naturligtvis påverkas kvinnorna även av det bristande samhällsstöd de möts av idag, berättar Rosita.

Romernas och resandes historia kantas av diskriminering och förtryck. Utgångspunkten i boken är nazisternas försök att utrota alla romer under andra världskriget. Först 1989 erkändes att romerna var offer för den nazistiska raspolitiken. Hur påverkar det självkänslan och synen på samhället när en hel folkgrupps lidande inte erkänns? Boken berättar också om hur antiziganism, tvångssteriliseringar och Z-registren tog sig uttryck i Sverige. Merparten av texterna är skrivna av romer.

Ny bok: Ett fördrivet folk

www.levandehistoria.se

Beställ boken på:

levandehistoria@strd.se
ISBN 91-974861-6-7

Boken kostar 140 kr inkl moms och frakt.
Vid beställning av 10 ex är priset 100 kr/st inkl moms och frakt.

Nu startar höstens kulturverksamheter på Romskt Kulturcentrum i Stockholm!

Under senare delen av september planerar vi inleda kursverksamhet i:

foto
dans
musik
sömnad
romska språk
teater för barn och ungdomar (julspel planeras).

Intresserad av att delta? Veta mer? Hör av Dig till:
Domino Kai (08-50852421,
domino.kai@romsktkulturcentrum.se)
eller skicka in din intresseanmälan till:
Romskt Kulturcentrum (RKC), Box 6097,
122 06 Enskede, så kontakter vi Dig.

Datum för kurserna kommer att läggas ut på RKC:s hemsida: www.rkc.nu

Centret har ett kulturcafé, hörsal, bibliotek och sammanträdesrum.

Vill Du bli medlem i RKC? Medlemsavgift 2005: 100 kr. Postgiro 20 64 01 – 2.

Romskt Kulturcentrum Lingvägen 100, Gubbängen (TB mot Farsta Strand).

I september inleds också höstens övriga aktiviteter, som bl a omfattar en utställning med utsökta målningar utförda av romska barn: I "Blommor från Jarovnice" ingår omkring 45 nya verk på papper (de är till salu – kom och köp en unik målning!).

Glödande brass i solen

ÉRG:s egen Bengt O Björklund var inbjuden till Urkultfestivalen för att läsa dikter. Där träffade han på det romska brassbandet King Naat Veliov & The Original Kocani Orkestar från Makedonien.

En solig förmiddag kommer jag ut från artistkontoret i Näsåker med min fru Gertrude och sätter mig med en kopp kaffe vid ett bord med några medelålders män som ser intressanta ut. Det visar sig omedelbart att detta är delar av den romska brassensemblen King Naat Veliov & The Original Kocani Orkestar från Makedonien som jag lovat att försöka göra en intervju med.

Efter några minuter inser jag att detta inte kommer att bli lätt. Jag kan inte romanes, de kan inte engelska. Då hör jag att de talar turkiska och på staplande turkiska kan vi göra oss förstådda. De får några nummer av É Romani Glinda och några pins och särskilt Hikmet Veliov, den äldre tubaspelaren, ser röd och mycket nöjd ut med vår kontakt. Han berättar att det är hans son, trumpetaren Naat Veliov som är ledare för bandet. Den andre tubaspelaren Dalrkan Asmitov berättar att de ska ha en parad om några

timmar och de vill att vi ska komma, vilket vi givetvis gjorde.

På utsatt tid börjar medlemmarna i The Original Kocani Orkestar gå ner för huvudgatan i Näsåker med sin sprittande brassmusik studsande mellan husväggarna i sommarsolen. Framför Konsum stannar de, samlar ihop sig vid väggen och fortsätter spela. Folk stannar och folk dansar.

Inom kort var det omöjligt att komma fram med bil på huvudgatan och mäs-

singsinstrumenten glödde som guld i folkmassan.

Dagen efter hade de en uppskattad konsert på den stora scenen.

Naat Veliov - trumpet, sång
Dalrkan Asmitov - tuba
Elsan Ismailov - sax, sång
Redzaim Juseinov - percussion
Ali Memedovski - darbouka
Hikmet Veliov - tuba
Orhan Veliov - trumpet, sång

Till vänster Hikmet Veliov, far till bandets ledare, till höger paraden genom Näsåker.

Här är den samlade gruppen som var på sommarkurs hos ERRC i Budapest i sommar.

Vidgade vyer i Budapest

Varje år hålls en två veckors sommarkurs i Budapest, organiserad av European Roma Rights Centre, ERRC, i samarbete med Canadian Human Rights Foundation, CHRF.

I år var ÉRG:S Rosario Ali Taikon åter där för att förkovra sig. Detta är hans berättelse.

Text och foto Rosario Ali Taikon

Bland alla kurser om mänskliga rättigheter är just denna kurs den som är mest inriktad på Romska frågor.

– Jag är väldigt glad över att ha möjligheten att vara med på den här kursen. En sådan finns inte i USA, den är värd guld för mig, säger Joe Jows från San Francisco i Kalifornien.

Under förarbetet med att framställa och utveckla utbildningsmaterialet har man tagit vara på erfarenheter av tidigare år och åsikter från förra årets deltagare. De har på något sätt haft en funktion som indirekt arbetsgrupp.

Materialets struktur ur ett pedagogisk perspektiv har mycket av CHRF:s känsla och sensibilitet, men både utbildarna från ERRC och CHRF har vetskap om att det inte är manualen som är i centrum av de mycket intensiva lektionerna. Det är del-

tagarnas opinioner, deras erfarenheter och de olika frågorna som rör romernas situation i olika delar världen som styr sessionerna och hela utbildningen. Därför tar man sig tid att lyssna och utveckla varje deltagares idéer,

– Som du ser klarar vi aldrig av att hålla tidschemat, vi är alltid sena för att vi har en skyldighet att svara och klargöra alla frågor och ta upp alla åsikter, säger Larry Olomoofe (utbildare hos ERRC) för att motivera att lektionerna drar över tiden.

Utbildningen är lång och svår och man tar upp olika perspektiv av aktivt arbete med romer på gräsrotsnivå, från hur man har kontakt med samhället och ändrar majoritetens opinion, till att lägga grunderna och hantera fall i Europadomstolen.

Kursen startar med att klargöra vad romska rättigheter är för varje person och ifrån detta, ha en utgångspunkt för att bygga upp ett tänkande som leder in i mänskliga rättighetsperspektiv och sensibilitet.

Men kursen handlade inte bara om att få in deltagarna i ett humanistisk tänkande, men också att ge de unga romska aktivisterna verktyg för att motverka diskriminering och förbättra romernas situation, både på nationell och på internationell nivå. Detta gjorde man genom att förklara hur man kan använda den internationella lagstiftningen på nationell nivå och sätta tyngden på hur det är orimligt att regeringarna inte följer de konventioner som de har undertecknat.

Därmed gick man över till hur man agerar på internationell nivå för att få

regeringarna att förbättra situationen och ta tag i de romska frågorna, både teoretiskt, genom att se till att lagstiftningarna förbättras och praktiskt genom att försäkra sig om att lagarna efterföljs. Detta var en stor diskussion och var väldigt nära det sätt att tänka som de deltagarna med erfarenhet av att jobba i Rumänien som har en diskrimineringslagstiftning som är ledande i Europa,

– Men som i praktiken inte fungerar, tillägger rumänskan Cosmina Novacovici.

När man lägger grunden till ett sådant arbete är det viktigt att övervaka och kartlägga romernas situation i de olika länderna, därför tyckte instruktörerna att vi skulle ägna en ganska stor del av kursen till den så kallade monitoriska processen.

Deltagarna fick lära sig hur man samlar in information som sedan ligger till grund för framtagning av rapporter. På så sätt skapas sålunda ytterligare ett verktyg som kan användas för att motverka kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och förbättra romernas situation.

– I ryssland är situationen för romer bedrövlig, men myndigheterna påstår att de inte har vetskap om den saken. Nu vet jag hur jag ska använda den befintliga rapporten, säger ryska Tatyana Timchenkova glatt.

I olika sammanhang talar man om hur media och de olika fördomarna styr över majoritetens sätt att se på Romer. Intressant var de olika sätten att interagera och förändra detta fenomen genom det arbete som kallas för "advocacy". I år har

man experimenterat med att i samarbete med Witness föra en fördjupning av video advocacy, där man tog upp hur den visuella effekten på ett mycket effektivt sätt kan påverka den allmänna opinionsbildandet.

När kursen gick mot sitt slut, var det lätt att märka att alla var nöjda med det arbete som gjorts under de långa dagarna, men man kunde också se hur alla redan sörjde över att behöva säga adjö till sina kamrater, då alla från ERRC:s kontor skilde sig, men då kom solen som inte hade setts på grund av alla moln och allt regn de senaste veckorna och lockade fram ett leende på ungdomarna som nu kommer att dela med sig av sina nya kunskaper med andra aktivister i sina hemländer.

Bakro

– Va! Ska du ha betalt?
Jobbar inte du ideellt?

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Nytt romskt center

Snart öppnas portarna till ett nytt romskt kulturcenter i Norrköping med möjlighet för kulturutveckling för romer. Mötesplatsen heter Centro Romano Kulturakoro Anglunipè, CRKA, och kommer i första hand att inrikta sig på romska ungdomar.

– Jag såg tidigt att det inte fanns någon som förde romernas talan mellan skola och myndighet. Det fanns heller inga romska organisationer av något slag som kunde bevaka den här stora gruppens intresse med tanke på minoritetsspråkonventionen. Nu har vi fått en möjlighet att med detta center föra vår kultur vidare, säger Baki Hasan.

Centret, som är förlagt i Oskars-skolan, är tänkt att vara en informationskälla där man ska kunna hämta information om romer och deras kultur. En särskild plats är avsatt för en kommande permanent utställning med intressant material om romer.

– Vi vill främja den romska kulturen och vi kommer att satsa stort på barn och ungdomar. På centret kommer det att finnas utbildning för dem i é romani chib. Centret kommer även att innehålla ett

bild- och dokumentarkiv och naturligtvis kommer vi att ha ett bibliotek i samarbete med stadsbiblioteket här i Norrköping. Jag är mycket för teater och därför kommer vi att engagera barn och ungdomar i teatervärlden. Vi skulle ha börjat nu med en teaterverksamhet för ungdomar, men föreningen har inte fått den utlovade ekonomiska hjälpen till scenografi och rekvisita för den planerade barnpjäs som skulle ha ingått i festivalprogrammet nu i oktober. Men nu får vi koncentrera oss på att göra något för barnen i december i stället. Idag står vi här med noll kronor.

Baki hade tänkt att det skulle bli en festival till hösten i likhet med dem som han arrangerade i Stockholm då han bodde där. Men det visade sig att kommunen inte var beredd för så stora evenemang.

– Tanken var att förlägga seminarier

här på centret, men lokaler för konserter och annan kulturverksamhet skulle vi vara tvungna att hyra. Tyvärr fanns inga lokaler tillgängliga. Nästa år kommer Norrköpings stad att ha en stor festival och där kan vi kanske ha ett större samarbete med ett eget romskt block som ett inslag i festivalen, säger Baki.

Bara tre städer i landet har fler romer än Norrköping.

– Jag tror inte att många har vetskap om att det bor över två tusen nyanlända romer från före detta Jugoslavien här i Norrköping.

Centret kommer att ta emot studiebesök från skolor och andra enheter i syfte att synliggöra den romska kulturen för allmänheten.

– Vi får inte stänga om oss och vara otillgängliga för majoritetssamhället eller andra kulturer, då bidrar vi till att alla fördomar och misstankor om romer blir större.

Tanken är även att ha öppet hus, där alla får komma och dricka kaffe i kafét och samtidigt ställa frågor, och helt enkelt ta del av den romska kulturen.

Baki Hassan tar upp problemet med hemspråket i skolorna.

– Senare kommer vi att engagera oss i skolan. Det finns många romska barn och ungdomar som går i skolor i Norrköpings kommun. Deras behov är inte helt tillfredsställt när det gäller hemspråksundervisning. Vi har utbildade lärar- och elevassistenterna även hemspråklärare, men de blir inte anställda, säger Baki.

Baki Hasan bodde tidigare i Stockholm och företrädde den romska gruppen nyanlända. Han var även med och projekterade fram Romskt Kulturcentrum i Stockholm.

Nu är han heltidsanställd av Myndigheten för skolutveckling där han arbetar med att framställa ett romskt lexikon. på dialekten arli som ingår i myndighetens Lexinprojekt, en orddatabas på Internet.

Romsk kulturplattform i Göteborg

Romsk Arbetsgrupp i Göteborg, RAG, samlar de fem romska grupperna i Göteborg. De arbetar hårt för att förverkliga drömmen om en mötesplats för romer i Göteborg. Förhoppningarna är stora om att ett center för romer kommer att upprättas innan nästa års slut. Ordförande i arbetsgruppen är Bobby Šarov.

Det tycks dröja innan Göteborgs romer får det sedan länge hett eftertraktade romska kulturhuset. Föreningen Romano Podo talade redan för ett par år sedan med kommun och berörda personer under Göteborgs storstadssatsning. I Gunnared finns en plats som kommunen kan upplåta för ändamålet. Det är en före detta stenkrossplats som kan iordningställas. Det finns även en ritning på en byggnad.

– Tomten var så stor att man kan utnyttja den till Camping för gästande romer också, säger Bobby Šarov.

Med den ritningen i handen tog han kontakt med den då nybildade arbetsgruppen RAG, där alla romska grupper i Göteborg är samlade.

– Nu började vi utforma vad kulturcentret skulle innehålla. Bland annat ett arkiv där dokumentation och alla projekt som handlar om skola och utbildning runt Göteborg skulle hamna. Här skulle finnas bibliotek, lokalradiostudio samt möjligheter att arrangera festivaler och konferenser. Eftersom föreningen Romano Podo har låtit utbilda tolkar, borde det även finnas en tolkförmedling där, säger Bobby Šarov.

I Göteborg finns ett stort behov av en plats där romer kan samlas. Nu finns det bara en lokal som den romska föreningen delar med en annan icke-romsk förening. Det fungerar för enstaka möten, men för större konferenser och seminarier fungerar det inte.

– Det är inte nödvändigt att kulturcentret ligger i kärnan av Göteborg utan hellre i

någon av stadsdelarna i närheten av den romska befolkningen. Därför hade Gunnared varit en bra plats, förutom att det tänkta huset på 150 kvadrat var för litet.

Arbetet har sedan dess legat nere, men nu till hösten kommer den romska arbetsgruppen, som delvis består av Kemo Bericha, Todor Muto och Bobby, att ta upp kontakten med kommunen och stadsdelsförvaltningen för nya överläggningar. Bobby har stora förhoppningar om att centret kommer att vara en verklighet innan nästa års slut.

Bobby berättar att RAG inte har kommit så långt i sitt arbete som de skulle kunna ha varit.

–I RAG är de fem romska grupperna representerade och därför är det öppet för alla att delta i projekteringen av ett kulturcenter för romer.

– Efter semestern kommer vi att ta

kontakt med ordföranden för Romernas Riksförbund, Stefano Kusicow, där vi är medlemmar, och tillsammans kommer vi att fortsätta diskutera förutsättningen för att upprätta en mötesplats i form av en romsk kulturplattform. Därefter söker vi ett nytt möte med kommunen, säger Bobby.

Romano Podo

Föreningen Romano Podo har Bobby Šarov som ordförande. Ett av föreningens mål är att söka en möjlighet att upprätta en plattform för romer att träffas på. Där skulle de bland annat synliggöra den romska kulturen. Arbetet startades för cirka två år sedan.

Föreningen Romano Podo har även en ungdomssektion där man ska starta ett projekt mot droger med förebyggande arbete för romska ungdomar. Där kan även föräldrar medverka så att de lär sig hur en drogare tänker och handlar.

Bobby Šarov är ordförande i Romsk Arbetsgrupp i Göteborg

Rudko Kawczynski,
ordförande i ERTF.

Vem väljer vad?

Den 11 juli i år bjöd det nybildade Romernas Nationella Forum i Sverige, RNFS, (numera kallad Romernas Nationella Presidiet i Sverige) in till ett möte i Sösdala i Skåne.

Till mötet bjöd man bland andra in Rudko Kawczynski, ordförande i Roma National Congress i Tyskland, samt ordförande i European Roma and Travelers Forums interimstyrelse, med säte i Strasbourg. Radio Romanos Agnes Lakatos gjorde en intervju med honom under sitt besök i Sverige.

I Sösdala träffades ett antal lokalföreningar och ordföranden för ett par romska riksförbund i Sverige för att informera sig om det nybildade svenska forumet som enligt uppgift ska kopplas till European Roma and Travellers Forum, ERTF, i Strasbourg.

Dit var även Rudko Kawczynski, ordförande i ERTF, inbjuden för att informera åhörarna om ERTF. Det nybildade RNFS har förhoppningar om att bli en filial till forumet i Strasbourg, om de kan övertyga 75 procent av landets romska föreningar att gå med.

I intervjun förklarade Rudko Kawczynski reglerna för forumet i Strasbourg.

– European Roma and Travellers Forum är en organisation som har en speciell status i Europarådet. Det är även ett politiskt instrument för romer att göra sig hörda i frågor som rör romer i Europa. Vad vi tänker oss är att utöka deltagandet för andra länder. Och här kommer Sverige in i bilden, liksom de andra sökande 46 länderna, när det gäller att ta fram sin delegat eller ambassadör till forumet, säger Rudko.

Hur ska föreningar och riksförbund gå till väga här i Sverige för att åstadkomma ett demokratiskt val av delegaten?

– Vi vill att era föreningar och organisationer i Sverige registrerar sig hos oss i ERTF. Alla har rätt och möjlighet att registrera sig hos oss. De som registrerar sig efter våra regler har då chansen att vara medarbetare och bli en av ambassadörerna. Alla som har registrerat sig kommer att bli kallade till ett stormöte. De är inte medlemmar utan ambassadörer för sina föreningar som är bundna till en paraplyorganisation med minst 75

procent av alla föreningar under sig. En demokratisk valkommission som består av medlemmar ur Europarådet, OSSCE, ERFT, och Europaparlamentet, kommer att se till att valet har gått rätt och demokratiskt till.

När kommer det stora mötet i ERFT att ske?

– Vi väntar på att alla länder ska bli klara med sina uttaganden av delegater och att alla romska föreningar som vill registrera sig i ERFT ska ha gjort det. Det skulle vara oseriöst om vi utsåg den nya styrelsen innan alla var klara med sina registreringar. Då först kan vi ha det stora mötet då man utser den nya styrelsen i ERFT. Detta kommer absolut att ske innan årets slut. Arbetet har fördröjts på grund av att många inte riktigt har förstått hur valet, uttagningarna av delegaterna och registreringen av föreningarna ska gå till.

Jag har hört att man inte behöver ligga under något riksförbund för att kunna registrera sig till ERFT?

– Ja det är riktigt. Alla som har en förening i Sverige kan registrera sig hos oss, vi kommer att garantera att de kommer att vara deltagande i processen.

Har en förening en röst?

– Varje förening som är med har en röst och kommer garanterat att bli kallade till det stora mötet och ha möjligheten att lägga sin röst i valet. Det är inget måste att registrera sig hos ERFT. De föreningar som inte är intresserade av att arbeta med europeiska romska frågor behöver inte vara med, avslutar Rudko Kawczynski.

É Romani Glinda och andra
Kulturtidskrifter

TUFFT, SMART, NYFIKET

Monter B 04:04

på Bok & Bibliotek i Göteborg
29 september–2 oktober 2005

Bokmässan i Göteborg

Besök É Romani Glinda under bokmässan i Göteborg den 29 september - 2 oktober, 2005. Där huserar vi i en monter tillsammans med andra tidskrifter som är med i Föreningen för svenska kulturtidskrifter, FSK. Sök även upp stora scenen på internationella torget där Gunilla Lundgren tillsammans med Adam Szope presenterar sin senaste bok É Rofi torsdag den 29:e 15.40- 16.00. På lördagen presenterar Levande Historias sin antologi Ett fördrivet folk.

Skinnhuvuden i Ryssland

En 18 årig medborgare av Novorossiysk i Ryssland dömdes till två års fängelse för att ha kastat en flaska på en romsk man. Detta gjorde att mannen förlorade ett öga, detta enligt yuga.ru, en rysk nyhets site som täcker Krasnodarregionen.

supportrar till Aleksey Glukhov, mannen som kastade flaskan och som tillhör en extrem nationalistisk organisation som heter Russian National Liberation Movement distribuerade flygblad i staden där de kallade på Kosackerna att för-

svara honom mot vad de kallade falska anklagelser. Skinnhuvuden och kosacker samlades utanför domstolen, där de konfronterades av cirka 500 poliser, som mobiliserats utifall någon av extremisterna skulle försöka sig på att använda våld som sympati yttring för den dömde.

Romer och bomber

Danmarks radio och teve körde nyligen en nyhetshistoria om terrorism i landet. En färghandlare hade glatt berättat för Danmarks hemliga polis att någon köpt

flera liter svavel och salpetersyra, något som kan användas vid bombtillverkning. En herr Bonichen från Danmarks hemliga polis berömde den danske färghandlaren och underströk vikten av att den här typen av information kommer till dem. Historien slutar med att han säger att det var romer som köpt ingredienserna, utan vidare förklaring till varför eller vad som skulle hända dem. Vi som har lite hum om vad dessa kemikalier kan användas till vet att de är huvudingredienser för förtennare, detta klassiska romska yrke.

Vräkta romer i Tjeckien

Flera av de stora människorättsorganisationerna i Europa, bland annat ERRC, har skrivit ett gemensamt brev till den tjeckiske premiärministern Jiri Paroubek. I brevet ber de honom att skyndsamt göra något åt den ökande krisen i staden Bohumin där ett flertal människor hotas av vräkning. De flesta av dessa människor är romer. Några av dem har erbjudits att bo i segregerade områden, men har ingenstans att ta vägen.

Även om den tjeckiska regeringen är medveten om problemen kring rasdiskriminering och segregation så har de inte satt in åtgärder alls. De har, enligt brevskrivarna, över huvud taget inte alls gjort några ansträngningar att leva upp till den egna antidiskrimineringslagstiftningen.

ERRC

Vräkta romer i Grekland

I land efter land upprepar sig historien, romerna vräks från sina bostäder för att de inte passar in. För andra gången finner nu European Committee of Social Charter för andra gången att grekland bryter mot Europeiska lagar genom att desystematiskt nekar romerna sina rättigheter till adekvata bostäder. Nyligen skickades ett brev till de Grekiska myndigheterna där nio olika organisationer krävde att dra tillbaka planerna på att med våld vräka cirka 70 albanska romafamiljer som för tillfället bor under hemska förhållanden i Votanosområdet i Aten. Brevskrivarna kräver att något görs så att de får beboeliga bostäder.

ERRC

Vräkta romer i Turkiet

Romer i Östeuropa ska tydligen inte få ha tak över huvudet. I Yahya Kemal området i Istanbul hotas 70-80 romska familjer, cirka 600 människor, av vräkning från sina hem utan att bli erbjudna något alternativt boende. Aktörerna i detta drama är stadsförvaltningen, vatten- och avloppsförvaltningen och en sportklubb.

Ana Oprisan

Janette Grönfors är informatör för International Roma Women's Network, IRWIN och European Roma and Travellers Forum.

Romska kvinnor i politiken

Janette Grönfors är informatör för International Roma Women's Network, IRWIN och European Roma and Travellers Forum.

Hon är en nyexaminerad socionom som tidigare arbetat på utbildningsministeriet i Finland med utbildning och kulturfrågor.

– Under stormöte i Kiev år 2002, träffades och medverkade ett större antal kvinnor från ett femtiotal olika Europeiska föreningar. De deltagande kvinnorna fann under mötet ett behov av att bilda ett eget internationellt kvinnligt nätverk och så skedde, IRWIN såg dagens ljus. Under 2003 blev tolv romska kvinnor inbjudna till Europarådet i Strasbourg för att diskutera IRWINs syfte att påverka olika länders regeringar att förbättra situationen för de romska kvinnorna samt stötta de olika lokala romska kvinnoorganisationerna, främst i Europa. Vi i IRWIN kämpar även mot kvinnodiskriminering samt om rätten till mänskliga rättigheter, utbildning, och arbetslivsfrågor, säger Janette Grönfors.

IRWIN startades 2002. Föreningens ordförande är Soraya Post från Sverige

och den arbetar och informerar mycket över Internet och har över fem hundra E-post läsare som läser deras nyhetsbrev om det fortskridande arbetet. Nätverket har även gjort sig känd genom att delta i olika stora konferenser där man talar om den romska kvinnans situation i Europa. Sedan 2004 sitter även Miranda Voulasranta med som styrelsemedlem hos IRWIN. Hon är också från Finland och hon arbetar även i Europarådet.

– International Roma Women's Network är den enda internationella kvinnliga föreningen för romska kvinnor som existerar i dag i Europa, berättar Janette.

IRWIN inledde sitt arbete med att skriva protestbrev till Slovakien regering angående den tvångssterilisering romska kvinnor blivit utsatta för en längre tid.

De har även besökt Englands regering för att ta upp travellers boendesituation där. De får inte bo på allmänna campingplatser och får heller inte parkera på större parkeringsplatser utmed motorvägarna.

Numera har nätverksgruppen dialog med olika regeringar om romer. Janette är även öppen för en dialog med Skandinavien.

– Skandinavien är dåligt representerade i IRWIN och därför välkomnar jag skandinaviska kvinnoorganisationer att ansluta sig till oss, säger Janette.

Att ansluta sig till IRWIN är gratis.

– Alla kan söka sig till IRWIN, men naturligtvis är det främst kvinnorna vi välkomnar att söka sig till oss, men även män har sökt sig till organisationen. I organisationen finns icke-romska aktivister och sakkunniga inom olika juridiska områden från bland annat Europarådet och Finlands regering, säger Janette.

Uppbyggandet av European Roma and Travellers Forum i Strasbourg fortsätter. Även här har Janette Grönfors ett finger med i spelet. Det var Finlands president Tarja Halonen som kläckte idén om ett

romskt forum. Hon har under de senaste fem åren stött arbetet med bildandet av forumet genom vilket Europas romer ska få göra sin röst hörd i Europarådet. I rådet finns redan ett större antal romska medborgarrättsorganisationer som redan nu arbetar för att förbättra romers situation i Europa.

– Forumet ska fungera som ett självständigt organ, oberoende av sina respektive regeringar. Forumet kommer att ha status som en internationell medborgarrörelse. Detta förhållande ger möjlighet till sakkunskap och det är första gången i Europas historia som romer har möjlighet att ta upp ärenden i Europarådet som rör dem själva. ERTF, European Roma and Travellers Forum, ska fungera som en samarbetspartner och som ett rådgivande organ gentemot andra internationella konstitutioner och regeringar, säger Janette.

Vilka kan söka medlemskap i Forumet?

Forumet ska vara öppet för alla romska grupper. Medlemmar i forumet kan vara nationella paraplyorganisationer samt internationella romska organisationer, något som har föranlett många frågor både här i Sverige och i övriga Europa. I reglerna står det dock skrivet att en paraplyorganisation måste täcka 95 procent av landets organiserade romer för att ha rätt att ta fram delegater för sitt land. I Sverige ska en ordinarie ledamot och tre suppleanter röstas fram.

Suppleanter kan få rösträtt i ERTF.

– Detta är ett problem för Finland. Vi har ingen etablerad nationell paraplyorganisation, därför blir det än mer spännande nu när arbetet redan har satts igång. Dessa Nationella och internationella organisationer måste vara registrerade och ha en fyra årig internationell arbetsbakgrund och de kraven uppfyller inte Finland eller det Internationella kvinnonätverket IRWIN, men vi fick ändå vara med ERTF, säger Janette.

De sökande organisationerna måste vara ekonomiskt oberoende av sina

regeringar. De måste sända in en verksamhetsberättelse till ERTF, som visar upp ett fyraårigt internationellt arbete. Varje land ska ställa upp med minst en delegat och tre suppleanter.

De organisationer som söker medlemskap måste vara goda representanter för sina respektive grupper, samt åtnjuta medlemmarnas förtroende. Bägge könen ska vara representerade och minst en ungdom ska finnas med. All information om arbetet och förberedelserna inför valet ska ges till alla romska föreningar i respektive land.

Romer på gräsrotsnivå som inte är anslutna till någon förening eller förbund kan inte rösta eller nominera någon person.

– Nej, svarar Janette, allt måste gå genom paraplyorganisationen.

Forumet har till uppgift att se till att de mänskliga rättigheterna följs, de ska även arbeta mot förekomsten av rasism och diskriminering av romer i Europa, samt för att sociala och humanitära regler upprätthålls.

– Forumet ska även vara initiativtagare till att väcka frågor som rör romer på nationell och internationell nivå.

Eftersom ERTF är ett rådgivande organ till Europarådet kommer Europarådet att granska alla ärenden som kommer upp genom ERTF. Arbetsspråket kommer i huvudsak att vara franska, men det kommer hela tiden att finnas översättning på engelska och naturligtvis även på romanés. Det betyder att man kan ha sina anföranden på dessa språk och få det tolkat, förklarar Janette.

Europarådet kommer att ekonomiskt understödja ERTF:s arbete i form av personal, det har även talats om att i ordningsställa ett kontor och det finns även planer på ett årligt anslag. Delegaterna får inte någon lön, endast utgifter för resor och hotell ersätts i samband med möte för forumet.

Ingen vet ännu när det stora mötet med ett eventuellt omval av den nuvarande interimstyrelsen kommer att ske, men man kan alltid kontakta Judd Nireberg i Strasbourg.

– Eftersom reglerna för valet redan har ändrats en gång och datumet flera gånger, vet ingen längre när det ska vara klart, men valet borde ske före detta års slut, säger Janette.

IRWIN:s ordförande Soraya Post från Sverige.

Hela teatergruppen utanför RKC:s lokaler i Gubbängen.

Sagan som möteplats

Under tio dagar gästade femton ungerska ungdomar Sverige tillsammans med två skådespelare, Géza Tóth och Oszkár Nyári. De kom från de ungerska teatrarne Caravan och Piccolo teater, för att skapa ett gränsöverskridande samarbete med tolv svenska teaterelever från Solna Kulturskola.

Solna kulturskola lär bland annat ut teater där de svenska ungdomarna har fått sin undervisning och tillsammans med sina lärare satte de upp sagan om Prinsen som sålde sin skugga. Den 20 augusti spelades den upp på Romskt Kulturcentrum i Stockholm.

På den romska teatern Csiky Gergey Theater arbetar romska och icke-romska dramapedagoger och skådespelare från staden Kaposvar nära staden Pécs. Från den teatern startade ett par intresserade skådespelare projektet Caravan för att arbeta med romska barn och ungdomar. Tanken var att de skulle samarbeta med icke-romska ungdomar och därmed få en möjlighet att mötas via teatern.

Alla ungdomarna i pjäsen visade stor teatralisk skicklighet. De hade på mycket kort tid övat in sina roller. Eftersom dia-

logen var på fyra olika språk, ungerska, engelska, svenska och romanés, fanns det risk för att språkkommunikationen skulle

brista. Men med mimik och beskrivande scener spelades sagan upp på ett sätt som publiken förstod och uppskattade. Det fanns mycket ungdomlig glöd och man hade inte sparat på rekvisita och kostymer. Ett stort plastskynke gjorde stor effekt när alla barnen gömde sig under det och de tre häxorna, som för tanken till Macbeth, rörde frenetiskt i sin kittel.

– Tanken var inte att vi skulle göra en professionell föreställning utan att ni skulle få se vad vi har åstadkommit under 10 dagar. Det är en svensk saga som

Musik och sång var en del av barnens föreställning.

handlar om syskonkärlek, där en prins säljer sin skugga för att rädda sin syster och där systemen säljer sin skönhet och sin hälsa för att han ska få den tillbaka.

Vad vi har lärt oss är att tänka annorlunda om oss själva. Det vi ser i den andra är människan en spegelbild. Lyckas vi inte i mötet människor emellan, då kan vi inte heller förstå hur det är att vara helt ensam, säger Géza Tóth

Oszkár Nyári ser vild och yvig ut. Han är rom, till skillnad mot Géza.

– Ungern är ett speciellt land där det

bor åtta procent romer, fram tills i dag har det inte varit vanligt bland romer att arbeta med teater, men nu finns det flera romska skådespelare som arbetar professionellt runt om i landet. I teater Caravan spelar romska och icke-romska barn tillsammans för att arbeta mot rasism och för integration. Vi vill att barn och föräldrar ska kunna respektera varandra. På teater Barkov finns även en vuxenteater som arbetar på samma sätt. Där möts både professionella och amatörskådespelare från bägge kulturen, säger skåde-

spelaren Oszkár Nyári.

Teater Caravan, som även arbetar med film, har varit utomlands ett flertal gånger med sin ungdomsensemble.

– Vi har en viktig nyckel i handen när vi åker runt utomlands och träffar romska och icke-romska ungdomar i Europa. För det första vill vi visa upp vad vi har åstadkommit när vi arbetar med dessa grupper, och dela med oss av detta till andra. För det andra lär vi oss även av dem vi besöker och tar med oss vad vi lärt av dem, berättar Oszkár Nyári.

I slutet av 2004 presenterade Géza Tóth, som även är regissör, sitt projekt Caravan för Solna Kulturskola och Romskt Kulturcentrum. Då etablerades ett projektetsamarbetet med dessa barn. Lena Rydstöm, fotograf från Uppsala, har haft en betydande roll sedan idén startade med att knyta upp vidare kontakter, bland annat med RKC och att hålla lågan uppe i projektet.

Géza Tóth tyckte det var synd att inga romska barn och ungdomar från Sverige deltog, något som var ett av huvudsyftena med projektet.

– Naturligtvis är vi glada för att vi har kunnat komma hit och arbeta med svenska barn, men det viktigaste för oss är att samarbeta med romska barn. Vi fokuserar främst på att våra romska barn ska delta i möten med andra romska barn i Europa. Det är vår största dröm. Även om vi arbetar med både romska och icke-romska barn hade vi hoppats på att vi fått några romska barn från Sverige med oss i projektet, säger Géza Tóth.

Teaterstycket sågs av ett fyrtiotal besökare på RKC och uppskattades verkligen. Efter föreställningen bjöds det på rikligt med Pizzabitar från restaurangen bredvid och Gulaschsoppa som anrättats av

Lars Demetri har, tillsammans med kristna romer i boende Stockholm, bildat Romska Kristna Socialdemokrater.

Kyrkovalet klämtar

Lars Demetri, en av de andliga ledarna i den romska missionen, är en person som har arbetat för romer i många år, inte bara i Sverige, utan även i Europa. Nu har han, tillsammans med kristna romer i boende Stockholm, bildat Romska Kristna Socialdemokrater, en ny förening där han är ordförande. Föreningen ska arbeta med romer ur ett kristet perspektiv.

– Detta är en av de viktigaste uppgifter jag har tagit mig för. Det är mycket angeläget att vi kan skapa en plattform där kristna romer kan samlas i andlig förening. Föreningen kommer att arbeta från en kristen, men opolitisk plattform och vi har redan ett påbörjat samarbete med Sveriges Kristna Socialdemokrater - Broderskapsrörelsen - samt Sveriges Kristna Råd, där alla samfund är representerade.

Just nu finns det planer på en lokal som ska fungera som kyrka för Stockholms romer, med möjlighet att mötas när man själv vill.

– Än så länge är vi hänvisade till lokaler som vi delar med andra och det kan kännas jobbigt då vi själva vill bestämma vår dagordning. Tyvärr har vi inte funnit någon lokal, men jag har stora förhoppningar om

att snart finna en. Då kan vi som planerat detta bland annat starta bibelskola för unga och gamla på romanés och hålla möten och internationella konferenser med andra romska kyrkor, säger Lars Demetri

I föreningen, som har socialdemokratiskt anslutning, kommer man att tala om demokrati och integrering. Ett delmål som föreningen har handlar om jämlikhet.

Den 18 september kommer kyrkovalet och Lars vill engagera landets romer att gå till val, något som han tycker är mycket viktigt.

– Det är inte vanligt bland oss romer att delta i kyrkovalet men det ska vi försöka avhjälpa. Det är viktigt att få en insyn i den kyrkliga verksamheten för att skapa gemenskap. Det är även en plikt och skyldighet.

Lars uppmanar alla romer att delta i kyrkovalet i sina städer.

– Det är viktigt att vi talar med våra romer om integration, rättigheter och skyldigheter.

Svenska kyrkan har, enligt Lars, genom biskopen i Linköping visat en öppenhet mot romer, bland annat genom att offentligt be dem om ursäkt för den diskriminerande och orättvisa behandling de blivit utsatta för av kyrkan i århundraden.

– Det var i Linköping som Olaus Petri gjorde sitt uttalande om romer, därför var det en lämplig plats att be om ursäkt. Det kändes att biskopen ville tala direkt till oss romer. Många romer är troende och därför behövs det ett stöd från kyrkan där det finns personer som driver romska frågor och ger stöd som gagnar oss.

Kortfakta om valet

Den 18 september 2005 är det kyrkoval. I kyrkan väljs vilka som ska fatta besluten i församlingar, samfälligheter, stift och Kyrkomöte vart fjärde år. Rösträttsåldern är 16 år. Cirka 5,8 miljoner är röstberättigade. I kyrkovalet röstar man på nomineringsgrupper (det som i allmänna val kallas partier). Man kan dessutom markera vilken kandidat man helst vill se invald, det vill säga personrösta. Röstkortet ska komma till medlemmen senast 31 augusti. Röstlängden fastställs den 19 augusti. Den som vill rösta måste vara registrerad medlem i Svenska kyrkan vid detta datum.

Hur gör jag för att rösta?

På valdagen, den 18 september 2005, har vallokaler i regel öppet minst sex timmar. Alla är öppna mellan klockan 18 och 20. Det finns minst en vallokal för varje församling. Mer information om öppettider och lokaler finns på röstkortet. Det går att förhandsrösta på pastors-/församlingsexpeditioner i hela landet, vardagar 5 -14 september 2005. Förhandsröstning är också möjlig genom brevröstning och där det finns särskilda röstmottagningsställen, exempelvis på vissa vårdinrättningar. Information om detta och material för brevröstning finns på pastors-/församlingsexpeditionen. Budröstning är möjlig för den som blir förhindrad att besöka vallokalen. En preliminär röstsammanräkning görs direkt när vallokaler stänger. Allt eftersom de preliminära resultaten blir klara presenteras de på: www.svenskakyrkan.se.

Kangeriako alomos/electsia. Tu san kai alos/votis.

Ando 18 September si kangeriako alomos ando Shvedo. Atuntji si te avela sa le membrun/members kai si de katar le 16 bers kai si ramome/regristerime (folkbokförda) ando Shvedo voja/shajipe te den pesko glazo ai te alon kon te gazdin ai te piraven e Shvedisko kangeri ande kadala shtar bers mai angle. E butji ande e shvedisko kangeri si deza bari ai kerdjol-pe pashte pe sa e lumia. E kangeri kamel te avel jek than/platzo kai sjaj te tjidel pes o manush te divinil/vorbil ando kamlimos ai patja. Ando duxo ai ando kontakto le bare Devlesko. Jek kangeri kai sjaj te del e manushen lashe ai svuntsi gindori ai te adjutil le manushen te saston ande e anima/ilo. Ai te avel jek puterdi tjtaje ilea kangeri kai adjutil ai thol partia le dhukadenge ai le kovlengge. Jek kangeri kai pe kristianitsko ai manushikano grundo ai fundamento kerel e butji. Vi khate khere ando Shvedo ai vi ande khaver thema. Ando radojimos ai vi ando neka-zo, ande le djesa normala sar vi ande djesa le bare.

Kai te thol/shol e shvedisko kangeri peski zor ai puteria? Kas/kaste kames tu te des tjiro glazo ai tjro patjamos/confeansa

E informatsia/information pa kado kangeriako alomos/electsia avel tuke kai san ramome ai si tut voja te alos, khare ando tjiri poshta andek than/khetanes tjire alomaske -lileasa (röstkort). Na mai palal/pushno sar o 31 augusti.

Mai but informatsia/informationo si pe shib e Romani sjaj te dikes po: www.svenskakyrkan.se/kyrkoval.

Romano text: Lars Demetri

Rom i kyrkovalet

En av våra romer ställer upp i kyrkovalet i år. Det är Carl-Henrik Caldaras, aktiv som organist och sångare i Skärholmens församling. Han ställer upp i kyrkovalet den 18 september för svenska kyrkan i Skärholmen. Carl-Henrik Caldaras underhöll publiken i skärholmens kyrka

under förintelseoffrens dag den 27 januari förra året. Nu står han på Vänstern i svenska kyrkans, ViSK:s, lista. Han står ensam på den listan, men alla som bor i Stockholm kan rösta in honom i stiftet. Han finns där valbar på plats sex. Sätt gärna ett kryss i hans ruta.

Gamla kära bilder berättar

Här är Fred Taikon med sina föräldrar och några av syskonen. Tjejen till vänster är Pippi.

Kära läsare. Under tidigt femtiotal kom den stora väckelsen bland romer i Europa. Från att ha varit katoliker eller grekisk, rysk ortodoxer, omvänder sig romer med början i Frankrike. Även vi i Sverige fick höra talas om de stora tältmötena, där över tre hundra vagnar och tält sätts upp på en plats i Frankrike under en vecka.

Romerna passade på att komma i tid, det var inte ovanligt att vagnarna kom både en och två veckor tidigare. På den tiden fick romer nämligen inte bo på samma plats i mer än tre dagar utan myndigheters tillstånd. Men här visste romerna att ingen kunde jaga bort dem.

Jag hade förmånen att känna zigenarmissionären Rigo Lajos, som gick som en bror i vårt hem. Han hade tidigt hört talas om väckelsen i Europa. Som ung pojke for jag ner med honom för att delta i tältmötet med romer från grannländerna runt Frankrike. Året därpå, när mina föräldrar hör talas om det som sker, far vi allesammans ner till Lille i norra Frankrike med ett antal vänner i följe.

Vänner från Norge och Sverige sammanstrålade i Danmark, där mina föräldrar hade tivoli. Sedan bar det av genom Europa. Eftersom vi hade god tid på oss stannade vi till på sevärda platser och besökte även slottet Versailles alldeles utanför paris.

När vi kommer fram till Lille sjuder hela staden av romer. Över två tusen har samlats och där träffar vi familjer som jag året innan hade träffat i Dravell.

Sara, kvinnan som står med de långa flätorna, var en kvinna som gjorde stort intryck på många. Här står hon och ber om välsignelse över maten tillsammans med en familj som bott i Amerika ett antal år. Mannen är Badja och hans hustru som, om jag inte minns fel, heter Sidi.

Romer från grupperna keldarasch och tjurara från Paris poserar utanför Vie Et Lumiere:s enorma tält 1959. Med på den resan var även Bertil Hagström från Hässleholm. Det är han som har bidragit med bilder från den resan. **Tack Bertil.**

En bild berättar så mycket, därför vill vi att ni läsare ska sända in era gamla bilder och berätta lite historia omkring dem. Vi publicerar bilderna i mån om plats. Givetvis returnerar vi era bilder. Skicka därför med fullständig namn och adress.

Den här gången tackar vi Bertil Hagström för dessa bilder som han har skänkt till
É Romani Glinda.

Vinbladsdolmar

Det här behövs: till ca. 8-10 personer

50 st. Vinblad fräska eller på burk
 1 kg. Lammfärs
 1 kg. Blandfärs
 4 st. Ägg
 8 msk. Olivolja
 1 knippe Persilja
 3 dl. Ris
 100gr. Margarin
 6 msk. Mjöl
 1 liter Vatten
 1 st. Buljongtärning
 1 tub Tomatpuré
 ättika, salt, peppar och paprikapulver

Gör så här:

Om ni har köpt fräska vinblad måste dom rengöras: Skär bort stjälken och de hårda partierna på bladen. Lägg bladen i kokhet vatten med lite ättika i. Bladen kommer att bli mjukare och mista sin gröna färg. Låt bladen ligga i vattenbadet i ca. 30 min. Ta upp bladen och lägg på rena handdukar så vatten rinner av bladen. Om ni har köpt vinblad på burk behöver de inte rengöras.

Blanda färserna och tillsätt finhackad persilja, äggen och riset, tillsätt nu 3 msk olivolja och smaksätt med salt, peppar och paprikapulver. Blanda och rör om väl.

Ta lite av köttfärsblandningen och rulla in den i vinbladet (som när ni gör kåldolmar).

Lägg de färdigrullade dolmarna i en smord ugnsfast form och ringla lite olivolja över.

Stek i ca. 20 min i 200 graders varm ugn.

Så här gör ni såsen:

Börja med att göra en redning: Smält 100 gr margarin i en stor tjockbottnad kastrull, vispa i 6 msk mjöl och späd med ca. 1 liter vatten. Vispa kraftigt för att undvika att såsen klumpar sig. Tillsätt en buljongtärning och fortsätt att vispa tills såsen har fått rätt konsistens. Tillsätt tomatpurén och krydda efter smak med ättika, salt och peppar.

Ta ut formen och häll såsen över tills alla dolmarna täcks. Hög ugnsvärmen till 250 grader och låt dolmarna stekas i ca:35 min.

Till serveringen: Garnera med lite hackad persilja. Kokt potatis och en fräsch sallad smakar ljuvligt till.

*Den här gången är
 ÈRG:s mattanter,
 Ragnhild Holck och
 Maria Taikon äntligen
 förenade i kokkonsten*

Smaklig måltid!

Sármí pe strúguréngé patreá

Gadó trobúl: ca:8 - 10 ženengi.

50 st. Freške, strúguréngé patreá, váike patreá pe kutía.
 1 kg. Litiardó bakráske mas.
 1 kg. Hamimé litiardó mas.
 4 st. Parnoré.
 8 baré roía. Volói.
 1 drez. Perzilia.
 3 dl. Horézo.
 100 gr. Margarina.
 6 baré roía. Aró.
 1 litro. Pai.
 1 st. Kotór buljono.
 200 gram. Peredikasko puré.
 šut, lon, piperi thai íto piparka.

Ker gadeá:

Te čindán freške patreá mūsai te xalavés le patreá. Šin tele o kotšai thai le zuralé kotorá pe e patrín. Tho le patreá ande čiradó pai, círutsa šutésa. Le patreá si te kovlón thai si te xasarén penge fárba. Muk te bešen le patreá ande 30 minutsi, pala kodeá le opré le patreá anda o pai thai muk te šution pe jekh pištiri.

Te čindán le patreá ande kutía, či trobúl te kovlarés le patreá.

Hamisár o litiardó mas le perziliása, kai šindán ande tsiné kotorá, mai hamisár andré le Parnoré, horézo, trin roía anda o vulói, mai tho lon thai piperi thai é íto piparka . Hamisár mištó. Akaná le anda o litiardó mas thai vuluisár le ande le patreá (sa gadeá sar vuluín le šaxéske sármí) Tho le sármí, ande jekh čaró, makhló čilesa kai sar thos andé o bov, šor oprál la roíasa círutsa vulói. Muk te pečión ande 30 minutsi andé o bov pe 200 gradorá.

Gadeá čiravén o rantaš:

Bilár 100 gramora margarina ande jekh thulí fúndoske tigáia, šor andre šov roía anda o aró thai šor andré o pai. Hamisár mišto te na kerdíol kómbora anda o aró. Litiár thai tho andré o buljono. Hamisár te thulól o rantaš. Mai tho andre é Peredikasko puré, mai tho lon, piperi thai círutsa šut. Le avri é tigáia anda o bov, šor o rantaš oprál pa le sármí, te na mai díčon le sármí. Vazde é teperatura pe o bov karíng le 250 gradorá thai muk te pečón mai 30 minutsi.

Pe é skafedí:

Te kames te šukarés le sármí. Tho oprál círutsa perzilia. O xabén xalpe kolom-pirénsa thai šukár lašardo sala-ta.

Kadeá data čiravén le dui kuxneareá Ragnhild Holck thai Maria Taikon o xabén ande jekh than. Xan pe sastimáste.

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B

Porto
Betalt

Bengt ställer ut på Galleri Z:e

Den 27 augusti hade ÉRG:S medarbetare, konstnären och journalisten Bengt O Björklund vernissage på Galleri Z:e på St. Paulsgatan på Söder i Stockholm.

Bengt ställer ut 21 oljemålningar på duk, de flesta gjorda i år. Många som gick förbi undrade nog vad som var å färde när ditbudna musiker drog igång inne i galleriet. Bland musikerna fanns Tony Ellis från Jamaica, Papa Jay från Gambia och Brian Isacs från Sydafrika. Det kom cirka 200 besökare under dagen och det var en brokig skara, allt från målade präster till dansande kvinnor, från målade poliser till filmande romer.

Det var en uppskattad utställning med kommentarer som "detta var en ovanlig vernissage, oftast brukar jag ta mig igenom en sådan på tjugo minuter, men nu har jag varit här hela dagen" som Els-Marie Mollytor uttryckte det.

– Jag har nästan jobbat dygnet runt de senaste veckorna, säger Bengt som samtidigt har jobbat med detta nummer av ÉRG.

Bengt hade sin första utställning redan 1975 på Joe Banks Gallery i Köpenhamn, men hade en lång paus från målandet fram tills han träffade den amerikanske konstnären Harvey Cropper för nio år sedan.

– Det blev en nytändning för mig och det är mycket hans förtjänst att jag befinner mig här idag med min konst, säger Bengt.

Utställningen pågår fram till den 8 september. Alla är hjärtligt välkomna!

Övre bilden: Harvey Cropper och Molly i soffan. Till vänster: Bengt tillsammans med Tony Ellis och Diego. Under dansar en kvinna till afrikanska rytmer av Papa Jay och Brian Isacs.